

*Драган Великић*

## ХОТЕЛ „УРАНИА”

Такси стиже на Радецки трг одакле се већ виде црвени неони хотела „Урания”. Некада је то био куплерај. Хотел на сат. Али већ годинама је хотел на гласу, атракција за туристе. Музеј времена. Свака соба је у другачијем стилу. Римски, јапански, афрички, Хундертвасер, art deco...

Када је ушао у хотел, Франци је управо предавао смену на рецепцији. Није га препознао. И тек када је узео Марков пасош и испуњени хотелски формулар, застао је и онда испустио грлени смех. Дуго није видео Миљана. Да ли је он добро? Марко каже да му се читав дан не јавља на мобилни. Зато је и дошао у хотел. Ту Франци подиже обрве и развуче усне у загонетан осмех. Његово лице недвосмислено сугерише шта је разлог очевог нејављања. Марко само климне главом. Франци на одласку каже да је тек од понедељка увече на смени. Волео би да види Миљана и даје Марку визиткарту.

Марко одлази у собу на другом спрату. Чим уђе, отвара широм прозоре, тера устајали ваздух. Доле, на улици, удаљава се корпулентна Францијева фигура у смеру Трга Радецки.

Франци је био стјуард спаваћих кола на Аустријској железници у време кад је Миљан радио у вагон-ресторану. Иако само неколико година млађи од Миљана, Франци је изгледао као педесетогодишњак у пуној снази. Округле, ћелаве главе, атлетски грађен, гипких покрета, са лицем које се не заборавља. Као преликано с филмског платна. Из неког кримића. Лице сводника, плаћеног убице, или само манијака. Годинама је као стјуард пре-

вртао постељине, удисао мирис спавања, касније, као рецепционер, пропуштао у видно поље хиљаде и хиљаде физиономија, улазили му гласом у слух, дисали преко пулта.

Отац га је често помињао, уз одредницу како је прави монархиста. Живећи након студија неко време у Бечу, упознајући миље грађанства тог града, од средње класе до изгубљених појединаца без јасне социјалне позиције, Марко је наслутио релативност и порозност одреднице *монархиста*. Рећи за неког гостионичара, рецепционера, инкасанта, или нижег службеника да је монархиста, значило је сместити га у групу ђутљивих незадовољника, рођених мизантропа, бланко кивних на све што је ново и компликовано, што превазилази њихове могућности и навике.

Поносни на Монархију, на простор и време које је преживело у ритуалима, у парадном кораку липицанера, у туристичким сувенирима, лажним младежима по спарушеним вратовима дама које живе од ренти, у читавој једној индустрији успомена – измишљених успомена, озвучених валцерима компаније „Штраус и синови” – властите егзистенције у тој прошлости која их не региструје, уписују веома високо. Јер, у том славном времену Монархије, они нису убоги рецепционери, гостионичари и ситни службеници, већ корака отежало од дивиденди суверено парадиралу хабсбуршком позорницом.

Иако је пре пет, шест година провео само неколико дана у „Уранији”, тачније неколико ноћи, јер би после доручка одлазио из хотела и враћао се тек касно увече, добро је упамтио Франција. Његово импресивно лице, поглед којим је до голе коже скидао саговорника. Сећао се са каквом посвећеношћу и строгошћу је надзирао шанкерице и собарице. Једног јутра пришао му је и поверљивим гласом саопштио да су шуфнудле са маком, сервиране на шведском столу, фришке, тек што су направљене. И онда, спустивши глас, додао да је то оригинални рецепт из доба Монархије.

Понос са којим је саопштио ту баналну информацију подсети Марка на лежерност течиних дежурних филозофа приликом изношења сличних глупости. Са једном битном разликом, а то је да је рецепционер Франци био испуњен лојалношћу према држави и систему, који омогућава да мали, убоги људи буду заштићени постојаним законским регулама које се не мењају преко ноћи.

Царство уређености је и утеха, и привилегија. Свеједно да ли се ради о цветним алејама у градским парковима, месечној социјалној помоћи, или закону о становању који прецизно дефинише права подстанара и обавезе кућевласника. Дуга је то традиција.

Строга хабсбуршка бирократија однеговала је посебан дух, снабдела га страховима и тескобама, потребом за редом и симетријом, за препознавањем свакодневних ритуала који дају не само смисао животу, већ би без тих координата егзистенција потонула у хаос. А да би се ред и мир одржао, сваки појединац дужан је да бланко приложи властиту послушност, без које нема беспрекорног функционисања државног механизма.

Бирократија се овде умешала у генетски запис. Јасно је у глави видео слику која се зове „Рађање нације из духа бирократије”. Штедни улози мирују у сефовима, градски превоз функционише у минут, алпска вода из Семеринга тече бечким водоводом. Кућни ред је закон на којем почивају и многи други закони. Ништа не сме да наруши мир шетње Шенбрунским парком, споре часове по кафеима где се у тишини читају новине и испија меланж, капућино или обична црна кафа. Стога не чуди да је и на хиљаде гастербајтера стало у ред за стицање држављанства, чиме су постали Аустријанци на папиру. Био је то залог да се живи опустено.

Послушност је главна карта бирократије. Унапред, зарад комодитета који пружају пореским обвезницима, добити залог лојалности, обећање да ће неговати средњоевропског малограђанина, који с поносом наводи да и почетком двадесет и првог века једе шуфнудле по хабсбуршком рецепту; или се хвали бабом са породичног стабла која је некад давно имала љубавну аферу са каквим бочним Хабсбургом. У преводу, истресао је муда и плеснуо је по гузици.

Аустријанац је мање националност, а више карактер настао таложењем неколико генерација у простору Средње Европе, препознатљив по аутохтоној легури опреза и разуданости. Међутим, Аустријанац се постаје тек беспоговорним преузимањем сета навика, ритуала и сећања, читавог једног наслеђа које се накнадно уписује у породични катастар.

Држава се побринула да кроз илузију уређености убеди грађане у достижност правде. Систем функционише захваљујући савршеној мрежи контроле. А то је блиско малограђанину, јер се његов најважнији мисаони процес и иначе одвија кроз запитаност над тиме како га други виде. Држава му заузврат нуди читаву колекцију стереотипа, које ће редовно сервисирати, да би увек били свежи и актуелни.

И тај убоги рецепционер Франци, душом и телом инсталиран у густој мрежи ритуала и навика, опсесија и зависности, које

га опуштају и хране, угодно је смештен у футроли малограђанске егзистенције где је комодитет синоним за културу. Безбрижност је његова религија. Да дишу илузије. Заобићи патње душе. Одлагати свођење рачуна. Што касније се суочити с пређеним путем, јер будући да је пређен, нема више смисла било шта исправљати. Да је могло другачије, онда би и било некако другачије.

Фајронти су посебна животна категорија, и никада нису пријатни. То Франци зна. Скоро у свакој позоришној представи коју је гледао, била то драма или комедија, или мешавина једног и другог, радило се о некој врсти фајронта, о свођењу рачуна. С приличном сигурношћу може да тврди да тај коначни рачун никада није повољан. Само патња и мука. Чему онда потреба да се спроведе та рачунска операција? Због вере у некакав коначни смисао живљења? Ту тек ствари лоше стоје. Чак су и Бога измислити да би некако превазишли тај проблем. Веровао или не веровао, с Богом је све лакше. Зато Франци за Божић и Ускрс иде у цркву. Пали свеће. Помене у мислима све оне које воли. Накупило се тога током више од шест деценија. Жене, деца, унуци...

И хотели. Та топла гнезда у којима је пролазио његов живот. Увек окружен непознатим људима, њиховим мирисима и гласовима. Њиховим траговима. Заборављеним стварима. Њиховим међувременом. Јер, боравак у хотелу јесте међувреме. Искорак из свакодневице. За кратко се буде другачији, пред обиљем шведског стола или обнаженим ногама у фотели хотелског фоајеа, у снуђеним осмесима тамнопутих собарица. Дискретним климањем главе момка на рецепцији, који је одмах све схватио, успостаља се поверење. У хотелу су жудње јаче. Испуњења ближа.

Деценијама је Франци сведок хиљада и хиљада међувремена. Од оних која се мере са неколико сати до неколико дана. Такви гости све време остају у соби. Окаче на кваку улазних врата знак „не узнемиравати”. У „Уранији” је то једно дугачко „пссст”, препуно лепршавости и лакоће. Колико је смелости потребно да би се искорачило, да би се у трајању тог међувремена оживела илузија? Сати откуцавају брже у међувремену. Дубље се дише. Постоји само сад и овде. И блажени заборав спољњег света.

Током четири деценије и Францију је понекад запало да буде конзумиран као део хотелске понуде. Припите гошће враћале су се пред јутро из ноћних обилазака Беча и будиле рецепционера. Касније, из собе наручивале шампањац. Франци је односио поруцбине. Поделио би шампањац и кревет са гошћом. Та време-

на давно су спрошла. Али, нису заборављена. Када му западне читав викенд у смени, Франци с уживањем, у славу тих незаборавних година, прави шуфнудле и крофне по хабсбуршком рецепту, слаже их у порцеланске чиније на шведском столу, и дискретно их нуди гостима.

И даље му је корак чврст. Из смене се враћа пешке до свог стана у Штернгасе у другом бецирку. С годинама се повећала минутажа. И даље не користи лифт. Све ређе одлази трамвајем 71 до Централног гробља да обиђе породичну гробницу у којој леже родитељи, старији брат и Францова друга жена. Последњих година тамо је само за Дан мртвих.

Вештом стратегијом изборио се за мањак времена. Испреграђивао дан густим редоследом ритуала и обавеза. Установио непомериве термине за партије билијара, за сусрете са пријатељима, за тенис, за љубавне састанке. Створио је илузију брзине, а опет, није се погубио. Чврсто држи живот под контролом. Не избегава одласке лекару. Као што избегава путовања. Девет година на Аустријској железници било је довољно да види свет. У авион никада није ушао. Бродом само по домаћим језерима.

Када напусти „Уранију”, и доспе на Радецки трг, застане мало на том издуженом раскршћу, увек наново збуњен геометријом пешачких острва и оштрих углова зграда. Удахне дубоко, испуни свежим ваздухом уморно тело, загледа у излоге кафеа „Вилд”. После целодневне смене, спољњи свет отвара се другом димензијом. Чини му се да види и више, и дубље. Истањени нерви региструју сваки шум и покрет. Чује шапат мисли непознатих пролазника. Како би живот био бесмислен и пуст да није те запитаности о другоме. Читав један универзум крије се иза фасада непознатих људи са којима се мимоилази на улици, у трамвају, док шета парком, или испија белу кафу у „Аиди” у близини свога стана.

Живот је провео са незнањцима. Прекраћивао дуге часове ноћних дежурстава листајући пасоше. Кроз шифре имена и презимена замишљао призоре, лутао улицама непознатих градова. Загледао визе и печате егзотичних дестинација на Пацифику и Далеком Истоку, у Африци и Јужној Америци. Памтио је млади пар са Гренланда, који је пре неколико година провео Божић у Бечу. И старијег господина са Ускршњих острва, његов чудан немачки, којим се споро служио. На питања је одговарао питањима, све време не престајући да се осмехује. Хуго Патило Менделсон, рођен у Ерфурту уочи Другог светског рата, држављанин Чилеа, становник Ускршњих острва. Ујутро би из хотелског телефон-

ског именика дуго преписивао имена и телефоне, а затим, у соби, сатима водио разговоре.

Сваки човек је једна непрегледна архива, помисли Франци на пешачком острву Трга Радецки. Док чека на зелено светло, у том уском простору копна, и овај пут му се указало преплануо лице Хуга Патило Менделсона с Ускршњих острва. Боже, како мора да је тесно на тим голим острвима усред Пацифика! На знак зеленог светла, кренуо је преко зебре у смеру подвожњака. Горе, кроз решетку моста, тутњио је у том часу приградски воз.

Ах, ви мали, тужни и весели становници магле, каже у себи Марко са прозора хотела „Урания”, загледан у смеру Радецки трга, тамо где је у мутној предвечерњој светлости ишчезнула корпулентна Францијева фигура. Пуним плућима удише свеж ваздух, мирис дунавске воде са оближњег канала.

Ви послушни грађани, у царском граду без цара и царевине. Ви, који спавате на концертима и сањате фијакер гулаш, који пуним устима жваћете сендвиче на изложбама, пуштате ветрове у ложама Бург театра, досађујете се на литерарним соареима стрпљиво чекајући крај, када следује бесплатна чаша вина и мека земичка с паштетом и киселим краставчићима. Ви, који непца мазите сахер тортама, шампањцем, пољупцима и тафелшпицом с реном и спанаћем. Ви, којима су посластичарнице светилишта, а нечувени безобразлук сервирати кафу без чаше хладне, бечке воде. Какву кафу пијеш није ствар укуса, већ идентитета. И зато обична, бела кафа има десетине имена. Није исто меланж и лате макјато, кафа са млеком и капућино, мока и капуцинер.

Ви, који волите живот. И славите постојање свеједно где се одвијало. У вилама отмених бециркова, у Хицингу и Гринцигу, или у прохладним становима и подстанарским собама на периферији Леополдштата. Ваш рукопис живота је јединствен. Ритуал у свему. Опуштеност и уживање. Док једете колач у кафеу на углу где сте стални гост, листате новине, испијате чашу секта, или у поподневној шетњи само закључите да се Беч последњих година променио. То изговарате са истом интонацијом с којом и ваши преци сто година раније, тако да су заправо интонације они прави власници пролазности. Оне никада не умиру. Наслеђују их нове генерације, и носе са собом све док не окончају своје земаљско време на последњој станици трамваја 71, тамо, у оном подземном двадесет и четвртом бецирку Беча, где сви морају једном доћи.

Ви, који се радујете туристима у бечким парковима, на Грабену, у возњи фијакером низ Ринг, у препуном кафеу Демел на Колмаркту. Уживате у њиховој опчињености фасадама једне бивше империје која је од пропасти направила уносну егзистенцију. Ви, који свему нађете веселију страну, а истовремено се не одричете релативности коњуктива, територије по вашој мери, где свако дно има још једно дубље дно. Јер, новчић не пада само на главу или писмо, већ и на танак руб. И може тако, унедоглед вртећи рубом као чигра, одлагати резултат. Ни глава, ни писмо, већ нешто сасвим треће.

Ви, заточеници оперете. Ви, којима је овај град и дом, и држава. И ординација. Тамо, у деветом бецирку, у стрмој улици Брдовитог сокака на броју девет, доктор Фројд вас је гурнуо на отоман. Да се загледате у себе. Да схватите прошлост као територију која никада не ишчезава.

Ритмом валцера пулсирају ваша срца. И блискост са излучевинама. Јер, тоалет у ходнику, без лавабоа, јесте бечки претерит који још траје. У општинским становима гасе се водени погледи стогодишњака. Издишу олињале пудлице.



Са изложбе Меморијал „Ненад Чонкић”